

Begynneropplæring i gitar for elever som er blinde eller sterkt svaksynte

Edvart Sæter
Huseby kompetansesenter
2011

© Huseby kompetansesenter, Oslo 2011

ISSN 1503-271X

ISBN 978-82-7740-997-9

© Foto på forsiden www.istockphoto.com

Innhold

Forord.....	4
En uensartet gruppe.....	5
Undervisning på instrumentet	5
<i>Gjøre seg godt kjent med gitaren</i>	5
<i>Lære notenavn og navn på strengene</i>	6
<i>Sittestilling og håndstilling</i>	6
Organisering av undervisningen	6
<i>Forberedelser i god tid</i>	7
Spille gitar etter noter	8
<i>Punktskriftnoter</i>	8
<i>Spille utenat</i>	9
Referanser og anbefalt litteratur	10

Forord

Dette heftet er skrevet for lærere som skal undervise i gitarspill i grunnskolen, og som har en blind eller sterkt svaksynt elev i klassen. Heftet kan også brukes i andre sammenhenger der synshemmede skal gis opplæring i gitar, for eksempel i kulturskolen.

Det er tatt utgangspunkt i kompetansemålene for faget musikk, og hovedvekten er lagt på akkord- og gehørspill. For elever som skal lære å spille gitar etter noter, vises det til eget kapittel om temaet.

I læreplan i musikk under Kompetansemål etter 7. årstrinn, står det at eleven blant annet skal:

”...beherske enkelt melodispill etter gehør og enkle harmoniske og rytmiske akkompagnement.”

Etter 10. årstrinn står det at eleven skal:

”...bruke musikkens grunnelementer, symboler for besifring og akkordprogresjoner i spill på instrumenter.”

Intensjonen med dette heftet er å gi praktiske og enkle råd om hvordan undervisningen kan tilrettelegges slik at blinde og sterkt svaksynte elever når disse kompetansemålene. Gitarlæreren kan i hovedsak bruke den samme metodikken som for seende elever. Samtidig må det tas hensyn til at blinde og sterkt svaksynte

- ikke kan imitere andre ved hjelp av synet
- må orientere seg på gitaren uten synets hjelp
- ikke kan spille prima vista

Gjennom hensiktsmessig organisering og enkel tilpasning av undervisningsmaterieell og metodikk, vil eleven kunne få utbytte av undervisningen på lik linje med sine medelever.

En uensartet gruppe

Elever med nedsatt syn utgjør en uensartet gruppe. Vi møter store variasjoner i utvikling og funksjon, både synsmessig, motorisk og kognitivt. Personer med samme diagnose kan ha forskjellig synsfunksjon, og noen har kombinasjoner av synsvansker og tilleggsvansker.

Som for seende elever, vil individuelle forutsetninger ha betydning for hvordan opplæringen best organiseres og tilrettelegges. Hvis gitarlæreren ikke kjenner den synshemmede eleven gjennom undervisning i andre fag, er det viktig med et tett samarbeid med andre av elevens lærere som kjenner eleven godt.

Undervisning på instrumentet

Instrumentalundervisning for seende baserer seg i stor grad på visuell imitasjon. Elevene ser lærerens arbeidsstilling og kroppsholdning ved instrumentet. De ser håndstilling og fingersetting, og de ser hvordan en rytme og en akkord skal spilles. Eleven ser og imiterer, ser og lærer.

For blinde og sterkt svaksynte er det umulig eller svært vanskelig å imitere gjennom synet. De fleste vil derfor være avhengig av en-til-en-veiledning for å gjøre seg kjent med instrumentet og for å lære fingersetting og fingerspill. Ved hjelp av hendene må eleven for eksempel kjenne hvordan læreren utfører en bevegelse, eller læreren må plassere elevens fingre riktig på gitarhalsen. Det kalles håndledning når den synshemmede ledes til objekter eller bruker hendene for å kjenne hvordan andre utfører en bevegelse.

Gjøre seg godt kjent med gitaren

For en blind eller sterkt svaksynt elev blir det særlig viktig å gjøre seg godt kjent på gitarhalsen. Det kan noen ganger være gunstig med håndledning når læreren skal vise hvor fingrene skal plasseres. Eleven kan for eksempel kjenne hvordan læreren plasserer sine fingre for å ta en akkord, og læreren kan hjelpe til med å plassere elevens fingre på riktige strenger og i riktige posisjoner. Enkelte elever vil ha nytte av å kjenne med sin høyre

hånd hvordan fingrene på venstre hånd er plassert på gitarhalsen. På den måten danner eleven et bilde av hvordan akkorden tas.

Ved bruk av håndledning er det viktig å være oppmerksom på elevens signaler. Ikke alle er vant til eller synes det er greit med denne type kroppskontakt. I slike situasjoner må læreren forsøke å kompensere gjennom presise verbale beskrivelser. Over tid må målet være å skape en relasjon der håndledning blir naturlig og trygt.

Lære notenavn og navn på strengene

Ved at eleven så tidlig som mulig lærer navn på strengene, blir det etter hvert mulig for læreren å veilede gjennom verbal instruksjon: "Plasser venstre pekefinger i første posisjon på H-strengen". Hvis den synshemmede eleven har fått samme undervisning i musikkfaget som de andre i klassen, skal han gjennom elementær musikkteori ha lært navn på notene. Det betyr at læreren kan forklare hvor de enkelte notene er plassert på gitarhalsen.

Sittestilling og håndstilling

Riktig sittestilling og håndstilling er like viktig for synshemmede som for seende. Særlig i begynneropplæringen er det viktig at det etableres gode arbeidsvaner. For å sikre at eleven øver inn riktig teknikk og riktig hånd- og sittestilling, kan det være nyttig at eleven kjenner på hvordan læreren sitter og hvordan han holder gitaren. I noen situasjoner vil det kreves håndledning for at eleven skal forstå hvordan han skal holde hånden for å ta akkordene og/eller bevege høyre hånd.

Blinde og sterkt svaksynte kan ikke korrigere egen sitte- og håndstilling ved å se på andre. Læreren må derfor stadig følge opp med påminnelser om hva som er god kroppsholdning og hensiktsmessig teknikk.

Organisering av undervisningen

Gitarundervisning i grunnskolen gjennomføres som regel i gruppe. Hvorvidt all undervisning skal skje i samlet klasse, eller om noe av undervisningen bør foregå i mindre grupper eller som enetimer,

må vurderes ut fra den synshemmede elevens behov, klassens størrelse og sammensetting og hva slags lærestoff som skal gjennomgås. Enetimer eller organisering i mindre grupper må vurderes hvis eleven trenger ekstra tid og oppfølging for å mestre enkelte ferdigheter.

Som hovedregel vil en ekstra lærerressurs i timene være nødvendig for at den synshemmede eleven skal få tilstrekkelig veiledning. En slik ressurs vil komme hele klassen til gode.

Ved gruppeundervisning er det viktig å henvende seg til hver enkelt elev ved navn. Slik vet den synshemmede hvem det er oppmerksomheten rettes mot. Nonverbal kommunikasjon med blick og gester er vanskelig eller umulig å få med seg.

Forberedelser i god tid

For at den synshemmede eleven skal ha utbytte av undervisningen som foregår i gruppe, er det en forutsetning at han får mulighet til å sette seg inn i det som skal gjennomgås på forhånd. Instruksjonen som skal gis til klassen, kan enten leses inn til eleven eller formidles i skriftlig form. Det tilrettelagte undervisningsmaterialet må være klart i god tid slik at eleven kan være godt forberedt til timene.

Når eleven for eksempel skal lære akkorder, kan læreren skrive ned eller lese inn hvordan akkorder tas og gi denne informasjonen til den synshemmede eleven før det gjennomgås i klassen. Det forutsettes da at eleven har lært navn på strengene, og at fingrene benevnes med tall eller navn. C-dur-akkorden vil da kunne beskrives slik:

- Pekefinger plasseres på H-strengen i første posisjon.
- Langfinger plasseres på D-strengen i andre posisjon.
- Ringfinger plasseres på A-strengen i tredje posisjon.

Når læreren viser klassen hvordan akkorder tas, vil det da være mulig for den synshemmede eleven å følge med uten en-til-en-veiledning. På denne måten blir undervisningen mer effektiv, samtidig som den synshemmede eleven blir mer inkludert i det som foregår.

Noen synshemmede elever vil kanskje oppleve det som uønsket oppmerksomhet å skulle kjenne på hvordan læreren sitter og hvordan gitaren holdes, mens hele klassen er til stede. Da vil det gjerne være hensiktsmessig at eleven introduseres for gitaren i en mindre setting, eller alene sammen med lærer.

Spille gitar etter noter

Blinde elever som skal spille etter noter, må lære punktskriftnoter. Huseby kompetansesenter gir kurs både til elever og lærere. Informasjon om kursene finnes i kurskatalogen som kan lastes ned på www.statped.no.

De fleste som ønsker å spille gitar etter noter har lært akkorder og spilt en del etter gehør. Det betyr at de er kjent på gitarhalsen og ofte vet navn på strenger og akkorder. Undervisning av en blind elev som vil spille etter noter og som har spilt gitar før, vil stort sett være lik undervisning av en seende.

Punktskriftnoter

Punktskriftnoter skiller seg fra noter i visuell skrift på flere måter, og blant annet ved at en noterekke ikke kan oppfattes grafisk, men må leses note for note. Under vises eksempel på en melodi som er transkribert til punktskriftnoter:

3b-er 3/8 Enstrøken e, d, c

Angir noteverdier

Akkorder i punktskriftsystemet beskrives ved hjelp av intervaller. En C-dur treklang blir for eksempel beskrevet slik: C, ters, kvint. Dermed er det en forutsetning at eleven kan intervallenes navn.

Det er videre viktig at innlæringen av punktskriftnotene skjer i tilknytning til instrumentet. Når eleven lærer nye noter og melodier, bør disse spilles på gitaren slik at eleven lærer deres plassering og spillemåte.

Spille utenat

Blinde og sterkt svaksynte kan ikke bladspille. Dermed blir det helt nødvendig å lære det som skal spilles, utenat. Eleven lærer utenat ved å lese først og spille etterpå. Man leser litt av gangen, for så å spille det man har lest. Hvor mye den enkelte leser og lærer om gangen, er avhengig av vanskelighetsgrad, erfaring og individuelle forutsetninger.

Referanser og anbefalt litteratur

Bergrud, Gunleik. (2009/2010): *Intrata, innføring i punktskriftnoter, del 1* og *Intrata, innføring i punktskriftnoter, del 2*.

Oslo: Huseby kompetansesenter,
Statped skriftserie nr 74 og 100

Bergrud, Gunleik. (2004): *Lær blindeskrift punkt for punkt*.

Oslo: Huseby kompetansesenter,
Statped skriftserie nr 25

Begynneropplæring i gitar for elever som er blinde eller sterkt svaksynte

Dette heftet er skrevet for lærere som skal undervise i gitarspill i grunnskolen, og som har en blind eller sterkt svaksynt elev i klassen. Heftet kan også brukes i andre sammenhenger der synshemmede skal gis opplæring i gitar, for eksempel i kulturskolen.

Det er tatt utgangspunkt i kompetansemålene for faget musikk, og hovedvekten er lagt på akkord- og gehørspill. For elever som skal lære å spille gitar etter noter, vises det til eget kapittel om temaet.

Forfatter: Edvart Sæter
Utgiver: Huseby kompetansesenter
Gamle Hovsetervei 3, 0768 OSLO
Telefon: 22 02 95 00
Faks: 22 92 15 90
E-post: huseby@statped.no
www.statped.no

Utgivelsesår: 2011
Rettigheter: © Huseby kompetansesenter

ISSN 1503-271X
ISBN 978-82-7740-997-9

Statped

Huseby kompetansesenter